

استانبول

تیمور لیسایندونجیوان

چشمک

تاریخ تالیسی : ۶ بئرون اول ۱۳۲۹

İSTANBUL

İŞÇİ TESANÜD VE TEAVÜN CEMİYETİ

Cumhuriyet devrinde kurulan ilk işçi demeklerinden biri - belki de ilki - İstanbul İşçi Tesanüd ve Teavün Cemiyetidir. "Nizamname-i Esasisi" (*) nde " cemiyetler kanununa tevfikân " İstanbul Vilayetine 1 Kanun-ı Evvel 1339 tarihli beyanname ile başvurulduğu ve 6 Kanun-ı Evvel 1339 tarihinde *umuru hukukiye müdüryetine havale* kılındığı ve 10 Kanun-ı evvel 1339 tarihinde 805 numaralı aşağıdaki mütalaanamenin yazıldığı belirtiliyor (s. 13)

" İstanbul İşçi Tesanüd ve Teavün Cemiyeti namıyla teşkili ihbar olunan işbu cemiyet beyanname ve nizamname-i esasisi lededtetkik cemiyetler kanununa muhalif mevadd-ı muhtevi olmadığı anlaşılmış ve nizamnamenin onbirinci maddesinde cemiyet idari ve siyasi mesail ile işğal etmeyeceği dahi tasrih kılınmakta bulunmuşdur. Nizamnamenin maksadı cemiyeti hulasa eden üçüncü maddesinin dokuz ve onuncu fıkralardan muavenet-i mütekabile ve sigorta sandıkları teşkil edebilecekleri mezkur ve bu husus ise hükümetçe kavanin-i mahsusa neşr ve tedvinine mütevakkıf olub henüz bu hususda kavanin ve nizamat vücud olmamasına ve esasen mezkur sandıkların teşkili hikümetin murakabe-i resmiyesi tahtında olması meşrut bulunacağına ve binaenaleyh müessisinin bu babda faaliyet arzusunu izhar etmeleri halinde hükümete ayrıca müracaatda bulunmaları mecburiyeti derkar olmasına

nazaran muamele-i mütebakiyesinin icrası hususunun polis müdüriyetine emr-u havale buyurulması maruzdur.

*Istanbul Vilayeti umur-u hukukiye müdiri : Avni
Vali namına : Şemseddin Haydar*

İstanbul İşçi Tesanüd ve Teavün Cemiyeti adından da anlaşılacağı gibi işçiler arasında yardımlaşma ve dayanışma amacı güden bir dernek. Cumhuriyet rejimiyle mesafeli ve temkini bir tutum içi olan cemiyet ; nizamnamesinde , yeri geldikçe cumhuriyetin kurmuş olduğu ve koyacağı kanunlara bağlı kalacağını dile getiriyor.

Nizamnameden anlaşıldığı kadar İ.İ.T.T.C - önceki yıllarda kurulmuş olan emsal dernek ve partilere göre - işçi olma bilincine sahip ve bu bilinci yaymaya çalışan bir örgüt. İşçileri ve işçi ailelerini bilinçlendirmek için tertib edilmesi düşünülen konferanslar, dersler, açılması planlanan kütüphaneler, sinema ve tiyatrolar ve eğitime verilen önemden sıkça bahsedilmesi bu bilinçlenme çabalarını ifade etmekte. Çalışma saatlerine gösterilen hassasiyet, kadın ve çocuk işçilerle ilgili getirilmesi düşünülen yeni düzenlemeler, sigorta problemine eğilme gibi hususiyetlerin de bir anlamda - yarı sendikal - bir görünüm arzetmekte. Bunlardan başka dikkati çeken iki amaç daha var nizamnamede. Biri *şarkın ahlak ve adabıyla garbın terakkiyat-ı sınıyyesini mecz-ü terkib diğeri ise işçinin eyyam-ı mahsusasını kavayin ve idare-i memleket dahilinde tes'idine itina eylemek.*

(*) İstanbul İşçi Tesanüd ve Teavün Cemiyeti Nizamname-i Esasisi

13 sayfa Basım yeri ve tarihi yok. Kapakta " *Tarih-i Tesisi* 6 Kanun-ı Evvel 1339 " ibaresi var. Basım tarihi , vilayet mütalaanamesi de dikkate alındığında 10 Kanun-ı evvel 1339'dan sonra olmalıdır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

İSTANBUL
İŞÇİ TESANÜD VE TEAVÜN CEMİYETİ

Nizamname-i Esasisi

- 1- İstanbul Vilâyeti hudud-ı hâzırası dahilinde mukim fikren ve bedenen hayatını kazanan erbab-ı mesainin şerait-i nizamiyeye riayet etmesi şartıyla dahil olabileceği işbu cemiyetin unvanı İstanbul İşçi Tesanüd ve Teavün Cemiyetidir.
- 2- Cemiyetin merkezi İstanbul'da Köprübaşında Hüseyin Efendi Hanında vaki daire-i mahsusa olup vilayet hudud-ı idarisi dahilinde şubâtı dahi bulunacaktır.
- 3- Cemiyetin maksadı ve gayesi : Hakikatda pek mütevazı bulunan erbab-ı say ü sanatın , adab-ı say ü amel , içtimai kavaid ve bilhassa iktisadî kavanin ahlâkına riayetle insaniyet levazımından bulunan tesanüd ve teavün dairesinde terakkıyat-ı asriyye ile mütenasib mevcudiyetler yaratmak ; şarkın ahlak ve adabıyla garbın terakkıyat-ı sınıyyesini mezc-ü terkib

ve menafi-i âliye-i memleketi daima gözönünde bulundurarak metin ve vakur adımlarla hayat yolunda yürümek bir taraftan hayt ve istikbalinin icab ettirdiği hak ve vazifeye aid kaideler vaz'u tedvin, müdevven kavaid-i insaniyeye istinaden hakkını temin ve muhafaza ederken diğer taraftan sermayeyi istihfaf ve sermayedarı istihkar etmemekle beraber müsavat-ı hukuk-ı beşer-i kabul etmeyenlere karşı kavanin-i devlet ve icabat-ı insaniyet dairesinde harekete gelmek cemiyet mensubininin şiarıdır ki işigalatı hülasa edilirse :

(1) Umum işçiler arasında tesis-i rabita ile tesanüd ve teavün esasatının teminine say eylemek

(2) İşçiler arasında şüurlü insanların çoğalmasında çalışmak ve şu suretle de hakiki yardımlar vücuda getirmek

(3) Say ve amel ile sermaye arasında hakiki muvazenet husulüne ilmî sahada sarf-ı mesai ve işçilik hukuk ve menafini kavanin-i mevzua ve vesaiti makule ile müdafaa eylemek

(4) İşçi aile ve çocuklarını tedavi ettirmek, bunun için de hususi etibba tayin, eczahane ve hastahane tesis etmek ve ettirmek

(5) İşçinin tenvir-i efkârına ihtimam ile hayattaki esbab-ı muvaffakiyetini teshil etmek bunun için de dersler küşad , konferanslar ita ve kütübhaneler tesis eylemek

(6) İşçi çocuklarının tahsili için atiyen hususi mektebler küşad edilinceye kadar şimdilik ücretsiz tahsilini temin ve levazım-ı derstyesini bilabedel vermek ve verdirmek

(7) İşçilik için sanat evleri küşadla buralara yerleştirilecek kadın erkek ve çocukların kendi hayatlarını daha ameli surette kazanması esbabını ihzar ve müstahsil olarak yetiştirilmelerini temin eylemek

(8) İşçiyi terfih ve maişetini tehvin uğrunda havaic-i zaruriye dükkân ve şirketleri tesis eylemek

(9) İşçiyi murabahacıların elinden kurtarmak üzere muavenet-i mütekebile sandığı tesis eylemek

(10) Hayatında işçiyi, bade vefat eytan ve evâmilinin müstefid olmasını teminen mütekebil sigorta sandığı tesis eylemek

(11) İşçiler arasında esaslı aile teşkilatı lüzum ve ihtiyacını neşr ve tamim ve izdivaç vesaitini ihzar ve teshil eylemek

(12) İşçinin ferdi ve müsterek hukuk-ı meslekiyesini olduğu gibi şahıs ve şahsiyetini vesaik-i kanuniye ile müdafaa eylemek

(13) İşçinin ve işçiliğin, dolayısı ile millet ve memleketin kıvam ve beka ve refah-ı hakikisini kâfil kanunlar neşri hususunda hükûmet nezdinde mütemadi takibatda bulunmak

(14) İşçinin hastalık ve malûliyet zamanlarına aid maişetini kâfil kavaid ve kavanin vaz ettirmek

(15) İşçinin iktisadi ve içtimai, sıhhi hayatına müteallik ve onunla mevzun olmak üzere işçi evleri, oteller, aşhane ve çamaşırhaneler, irzahaneler, aceze ve eytambaneler vücuda getirilmesi esbabını ihzar eylemek

(16) Halkcılık zihniyetini kuvvetlendirmek üzere klübler, tiyatro ve sinemalar tesis , gazete ve kitab ve mecmualar neşrini temin ettirmek

(17) İşsizlere iş bulmak madur ve muhtaç işçilere cemiyet sandığından karz-ı hasen suretiyle insani yardımlar yapmak

(18) İşçinin merbut olduğu darüssınaalarda ve müessesatda göreceği haksız ve kanunsuz muamelelere karşı kanun ve terbiye dairesinde işçiyi müdafaa ve siyanet etmek

(19) Kadın işçilere gebelik zamanında doğuramazdan evvel ve sonra ikişer ay ücretli mezuniyetler temin eylemek

(20) İşçinin kumar , ispiroto , afyon, fuhuş , feengi, verem gibi emraz-ı içtimaiyeden tahaffuz ve müdafaaası esbabını temin ve bu kabil âfata karşı daima mücadelede bulunmak

(21) Her sınıf ve meslek işçisinin kendi daire-i ihtisatında terakkisi yollarını göstermek ve bu babda yardım etmek

(22) İş gününü hayat ve sıhhatin icab ettirdiği asgari dereceye tenzil haftada yevmiyeli olmak üzere kırksekiz , senede yine yevmiyeli bir ay tatil icrası lüzumunu alakadarlara kabul ettirmek

(23) Müessesat tarafından iş kadrosundan fazla işçi kayd ve kabul olunmamasını , olunduğu takdirde ve fazlalık sebebiyle işsiz kalanlara , kalınan günler için yevmiye itasını temin eylemek

(24) 17 yaşından aşağı olanların istihdam olunmamasını temin , aksi halde iş gününü azami altı saat olarak kabul ettirmek.

(25) 18 yaşından aşağı kadın ve erkek işçilerin gece sayından istisnasını temin etmek

(26) Maden ocağı gibi toprak altında çalışan işçiler için iş gününü altı saat olarak kabul ettirmek

(27) 14 yaşından aşağı işçilerin iş gününü 4 saat olarak kabul ettirmek.

(28) Küçük amele kitleleriyle ufak sermaye ashabının ittihad ve himayesi esbabını ihzar eylemek

(29) İşçinin pek mukaddes hukukunun muhafaza ve müdafaası zımnında her türlü mesaiyi sarf ile temin-i itilaf kabil olamadığı takdirde hükümetin tatil-i işgal kanunu sarahati ve her halde sükun ve asayiş-i memleketini muhafaza eder yolda son silah-ı müdafaa olan tatil-i eşgale lüzum görüldüğü takdirde işçiye her vechile muzaheret-i maddiye ve maneviyede bulunmak

(30) Memleket dahilinde işlenmemiş birçok defineler mevcut , say ü amele ihtiyaç gösteren menabi mebzul bulunduğundan işsizlere bu cihetten yollar göstermekle beraber tufeyliliğin işçiler arasında olduğu gibi diğer müstehlik unsurlardan tathirine say eylemek

(31) İşçinin eyam-ı mahsuasını kavanin ve idare-i memleket dahilinde ~~.....~~ itina eylemek

gibi hususat , mevzu işgalatı olduğu görülür.

tes'idine

CEMİYET AZASI VE VAZİFESİ

4- Cemiyet efradı bilaistisna aynı derecede haiz-i hukuk ve salahiyetdir. birinin diğerine herhangi surette tefevvuk ve rüçhamı mevzu-u bahs olamaz.

5- Cemiyet bir maksad-ı hayr ve gaye-i insaniye ile teşkil etdiğinden teknil işçiler bu cemiyetin en tabii azasıdır. Şu halde namus-ı şahsi ve içtimaisi haleldar olmamış kadın erkek ve çocuk işçiler cemiyete dahil olabilir. Şu kadar ki dahil olacak kimse daha evvel mukayyed iki aza tarafından cemiyete takdim , cunha derecesinde ceraim-i kanuniye ve medeniyeden biriyle mahkûm olmadığı , menafi-i memleket ve millet , harici muzır cereyanlarla lekedar olmamış bulunduğu indettahkik sübut bulduktan sonra heyet-i idarece verilecek karar üzerine cemiyete kabul ve badelkabal işbu nizamname ahkâmına riayeti müteahhid ad olunur.

6- Cemiyet azası esna-yı kaydında bir defa için bir lira ~~lira~~ duhuliye ve her ay muntazaman aidat namıyle cemiyet sandıkına yarım lira ita eyler. Her aza ilk kayd ve duhulünde nizamname , cüzdan , kokard bedelini başkaca tediye eder.

7- Cemiyetden istifa ancak tahriren müracaatla makbul olur. Ve istifa tarihine kadar cemiyet/sandığına/edasına mecbur olduğu aidatını tesviye ile mükellef olup badelistifa ise cemiyete verdiği mebalığden ve her türlü hukuk-ı şahsiyesinden feragat etmiş ad olunur.

8- Cemiyetin temin edeceği menafi-i maddiyeden azasının istifade edebilmesi için nizamname ahkâmına riayet ve bir sene müstemiren aidatını vermiş ve tevdi kılman vazifeyi bilaitiraz hüsn-ü ifa eylemiş olması şarttır.

9- Cemiyet azası işçinin ittihad ve uhuvvetine elinin erdiği gücünün yetdiği ve dilinin döndüğü kadar çalışması , mazeret-i sahihası olmadıkça içtimalara , derslere , konferanslara devam eylemesi muktezi olub ; mütekabil muavenetlere şitab , düşkün arkadaşlara yardım , onların yeis ve süruruna iştirak eylemeyi vazife ve vicdan borcu bilir , ferdin hareketi cemiyetin menfaat ve mazarratını tevliid edeceğinden nizamata ve mukarrerat haricindeki hareketten mücanebetle mükellefdir.

10- Efrad-ı cemiyetin , Türkiye Hükümeti cumhuriyesi tabiyetinde bulunması , devletin kavanin ve nizamata-ı hazıra ve müstakbelesine tevfiik-i hareket eylemesi şartdır.

11- Efradı herhangi kanaat-ı siyasiyede bulunursa bulunsun şahs-ı manevi-i cemiyet hiçbir siyasi mevcudiyete maledilemez , hiçbir fırkanın aleti olamaz , idari ve siyasi mesail ile iştigal etmez daima vakur ve müstakildir.

İDARE HEYETİ

12- Cemiyetin emri idaresi yediden dokuzaya kadar müntehab azadan mürekkeb bir heyet-i idareye mevdudur. İşbu heyet-i idare birinci sene için müessisler tarafından rey-i hafi ile ve bilahare umumi kongre tarafından kezalik rey-i hafi ile intihab olunur. Heyet-i idare ilk içtimasında azasından birisini reis birisini reis vekili intihab eyler , cümlesinin müddetleri bir senedir.

13- Heyet-i idare cemiyetin muamelatı umumiyesini tedvirde salahiyet-i mutlakası vardır. Şu kadar ki yolsuz muamelatından dolayı heyet-i umumiyeye karşı mesuldür. Vazifesi : Nizamname ahkâmını harfiyen tatbik , işçinin hukuk-ı esasiye ve kanuniyesinin istihsal ve muhafazasına

say , mesalihi cemiyeti devair-i devlet , mehafil-i idare , müessesat-ı umumiye nezdinde takib ve hüsn intaca say , sicillatı tanzim , varidatı kabz sarfiyat icrasına karar ita ve cümlesini müstenidat ve evrak-ı müsbitleriyle kâtib-i adllıkçe musaddak defatirde intizam-ı kaydına ihtimam , cemiyetin hal-i maliyesini tanzim ve efrada ilan , heyet-i umumiyeye verilecek senelik hülasa-i hesabiye ve bütceyi ve mesai ve icraat raporlarını tanzim , cemiyetin terakkiyatına aid raporları ihzar komisyonların mukarreratını bittetik icradan ibaretdir.

14- İdare heyeti haftada laakal iki defa içtima eder ve sülusan ekseriyet olmadıkça ittihaz eyleyeceği mukarrerat muteber olmaz.

15- Heyet-i idare mukarreratı karar defterine kayd ve zabt, ziri hazır-ı bilmeclis aza tarafından imza edilir.

16- Bilamazeret-i sahihe sırasıyle üç içtimaa gelmeyen aza müstafi ad , ve yerine son intihabad en çok rey kazanan zat davet olunur.

17- Heyet-i idare mukarreratından racih olanekseriyet-i mukayyededir.

18- Heyet-i idare lüzum gördüğü hususat için dahilden ve hariçden erbab-ı ihtisas müracaatla hususi mesai encümenleri vücuda getirebilirse de bu gayr-ı resmi encümenlerin mukarreratından yalnız heyet-i idare mesuldür.

19- Heyet-i idare reisi veya gaybubetinde vekili müzakerat ve muhaberatı idare devair ve mehafil ve mehâkimde cemiyeti temsil eyler.

20- Heyet-i idare mukarreratının tamamı-i tatbiki ve muamelat-ı sairenin icrası , memurinin istihdamı birinci derecede reisin uhde-i mesuliyetinde bulunduğundan muamelatla tahsisen iştigali şartdır.

21- Kasa mevcudundan heyet-i idarece tayin edilen miktardan fazlası cemiyet namına bir bankada hıfz olunur. İstirdad için heyet-i idarenin lüzum göstermesi ve yazılacak çeke reisle beraber iki azanın imza eylemesi şartdır.

HEYET-İ UMUMIYE VE VAZİFESİ

22- Nizamnamenin 6 ve 8 inci maddeleri mucibi şerait-i nizamiyeyi haiz efrad-ı cemiyetin kongrede hakk-ı huzuru ve bizzat veya bilvekil müzakerata hakk-ı iştirak-i vardır. Şu kadar ki kongrenin yevm-i içtimaaında tatil-i mesaiye mahal vermemek namına bilumum müessisin ile her şube , efradın beher onu için bir murahhası yevm-i muayyeninden evvel intihabla bâ-mazbata kongreye bilvekil irsali dahi caizdir ve bu halde bizzat bulunmayan aza namına her murahhasın on reyî var demektir.

23- Alelade içtima-ı umumi her sene martın nisf-ı evvelinde akd olunur. Fakat bundan başka heyet-i idarenin göstereceği lüzum veya aza-yı mukayyededen elli zatın takrir-i müstereki üzerine dahi heyet-i idare heyet-i umumiyeyi içtimaa davete mecburdur. Ve keyfiyet yevm-i içtimadan lâakal onbeşgün evvel ilan olunur.

24- Alelade içtimaat-ı umumiyede heyet-i idare geçen bir sene zarfındaki icraatını cemiyetin vaziyet ve inkişafını , mesai ve muvaffakiyetini cemiyetin muamelat-ı hesabiyesini natık rapor ve hesap cedvellerini ihzar , iki sene için varidat ve masarifat bütçesini teklif eyler. Hesap cedvelleri ruzname-i müzakerat ile beraber yevm-i içtimaadan laakal bir hafta evvel tab² ve azaya tevzi edilir.

25- Heyet-i umumiyece müntehab reis heyet-i umumiye celesatında riyaset eder. Ve mukarrerat reis, müntehab dört katib tarafından imza olunur.

26- Heyet-i umumiye, heyet-i idarece hazırlanan raporları müzakere eder. Hesabatı tedkik için dahilinden veya haricinden hesap müfettişleri intihab ve sene-i atıye için heyet-i idarece teklif olunan bütçeyi tesbit ve gelecek sene için rey-i hafi ile heyet-i idareyi intihab eyelr.

27- Maddeyi sabıkadaki hususat ikmal edilmedilçe ruzname-i müzakeratın diğer mevaddına geçilmez.

28- İçtimadaki mukarreratın muteberiyeti için şerait-i nizamiyeyi haiz azayı mukayyede adedinin nisfından bir fazla azanın gerek bizzat gerek bilvekâle hazır bulunması şartdır. Müzakerata kableşşürü bu cihet tedkik ve zabıt ceridesinde tasrih olunur.

29- İçtimaat-ı umumiyede mukarrerat sülusan ekseriyetle ittihaz olunursa muteberdir. İlk içtimada nisab-ı ekseriyet temin edilemezse müzakere tehir ve ongün sonra tekrar içtima edilmek üzere keyfiyet gazetelerle ilan olunur. Bu defada nisab-ı ekseriyet hasıl olamazsa ekseriyete bakılmaksızın müzakerat icra ve mukarrerat ittihaz olunur.

30- İctimaata umumiyeye mukarreratı , hazır bulunmayanlar için de mutadır.

31- Heyet-i umumiyede müzakere olunmak üzere laakal yirmibeş ¹⁰aza ile aza tarafından verilen teklif layihalarının ¹⁰ruznameye idhali için içtima-ı umumî veya fevkaladeden laakal onbeşgün evvel heyet-i idareye verilmesi meşrutdur. Aksi halde işbu takrir heyet-i idarece ilk heyet-i umumîye ruznamesine idhal edilmek üzere tehir olunabilir.

MEVADD-I MÜTEFERRİKA

32- Cemiyetin mühri ¹⁰resmîsi reis veya vekiliyle azadan ikisi tarafından memhur ¹⁰bir kutu dahilinde hıfz olunur.

33- Cemiyet idare-i merkeziyesi kasa, heyet-i idare karar, demirbaş eşya defterlerini muamelata kablelmübaşere kâtibi ¹⁰adle tasdik etdirecekdir.

34- Şuabat bütçelerini merkez heyet-i idaresi tanzim ve muamelat-ı umumiyeyi teftiş eyler. Şubelerin üç zatdan ibaret heyet-i idareleri o şube efradınca bir sene için rey-i hafi ile intihab olunur. Ay nihayetindeki varidatını bir bordro ile merkez-i umumîye bildirir ve sarfiyatını ancak bütçesi dairesinde ifa eyler.

35- Merkez-i umumîyedeki komisyonlar şuabat vezaifiyle idare-i merkeziye kayudat ve muamelatı ¹⁰başkaca tanzim ve ilk heyet-i umumîyece müsaddak bir nizamname-i dahiliye ¹⁰tabidir.

36- Cemiyetin fesih veya infisahında müsaddak defatiri mucibi ¹⁰teknîl-i nukud ve eşyası müfredatlı makbuz mukabili Hilal-i Ahmer'e teslim edilecekdir.